

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1984/85:8

om jämställdhetsfrågor (prop. 1984/85:60)

Sammanfattning

I betänkandet behandlas

dels proposition 1984/85:60 om ändring i lagen (1979:1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet jämte motioner,

dels vad som i proposition 1983/84:100 bilaga 12 anförs om betänkandet (SOU 1982:18) Förvärvsarbete och föräldraskap,

dels ett stort antal förslag i motioner från den allmänna motionstiden i januari 1984 som rör jämställdhet mellan kvinnor och män.

Utskottet godtar de av regeringen föreslagna ändringarna i jämställdhetslagen. Förslagen innebär

att den enskilde skall ha rätt att få uppgifter om en anställd medsökandes meriter,

att vissa preskriptionstider vid diskrimineringsärenden förlängs samt

att de som hörs av JämO skall ha möjlighet till kostnadsersättning.

Moderata samlingspartiet och en företrädare för centerpartiet har av olika skäl reserverat sig för avslag på den första punkten.

I flera motioner föreslås även andra förändringar av jämställdhetslagen. Det gäller en missgynnad arbetssökandes rätt till anställningen (fp, vpk och s), arbetsdomstolens sammansättning i jämställdhetsmål (fp och vpk) och skydd mot trakasserier (fp och vpk). Förslagen bör avslås enligt utskottets mening. Folkpartiet och vpk reserverar sig till förmån för en utredning om skydd mot trakasserier. Vpk vill i en annan reservation att möjligheten skall prövas att genom utbildningsinsatser förbättra domstolarnas kunskaper i jämställdhetsfrågor.

Utskottet behandlar också ett stort antal förslag från den allmänna motionstiden som rör jämställdhet mellan kvinnor och män på följande områden:

1. Det politiska arbetet med jämställdhetsfrågor
 - Jämställdhet som mål i den ekonomiska politiken (fp)
 - Jämställdhetsarbetets organisation (m)
 - Information och opinionsbildning (c och fp)
 - Statliga utredningar på remiss till de politiska kvinnoförbunden (m)
2. Kvinnor på ledande poster i samhället
 - Fler kvinnliga chefer (fp)
 - Fler kvinnor i statliga utredningar och styrelser (c)
 - Främjande av kvinnliga företagare (fp)

3. Program

- för att förbättra kvinnans ställning i samhället (vpk)
- för att underlätta för kvinnorna i den tekniska omställningen på arbetsmarknaden (c)

4. Övriga frågor

- Mannens roll i jämställdhetsarbetet (c)
- Statistik över kvinnors arbetslöshet (s)
- Kampanj för fler föräldralediga pappor (fp)

Motionerna har det gemensamt att de med sina olika förslag strävar mot en ökad jämställdhet mellan män och kvinnor. Utskottet delar denna grundläggande inställning och anför bl. a. att det krävs ett arbete på så gott som alla områden i samhället för att man skall närma sig detta mål. Trots förståelse för flera av motionernas syfte avstyrker utskottet samtliga förslag med hänvisning till bl. a. redan vidtagna åtgärder, pågående utredningsarbeten eller redan lagda regeringsförslag. Utskottet erinrar även om att regeringen avser att redovisa förslag på jämställdhetens område under första halvåret 1985. Till detta avsnitt har fogats fem reservationer och ett särskilt yttrande.

Utskottet anför till sist att någon särskild åtgärd inte är påkallad med anledning av vad regeringen i budgetpropositionen anfört om betänkandet Förvärvsarbete och föräldraskap.

Regeringens förslag

Proposition 1983/84:100 bilaga 12

I propositionen bereder regeringen riksdagen tillfälle att ta del av vad som statsrådet Gradin anför om betänkandet Förvärvsarbete och föräldraskap.

Proposition 1984/85:60

I propositionen föreslår regeringen efter föredragning av statsrådet Gradin att riksdagen skall anta av lagrådet granskat förslag till lag om ändring i lagen (1979:1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet med vidtagna ändringar.

Lagförslaget fogas till detta betänkande som bilaga.

Motionsyrkandena

Motioner från den allmänna motionstiden 1984

1983/84:700 av Maja Bäckström m. fl. (s)

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om en översyn av jämställdhetslagen i enlighet med motionen.

1983/84:918 av Lars Werner m. fl. (vpk)

I motionen yrkas att riksdagen

1. beslutar att hos regeringen hemställa om förslag till åtgärder för att förverkliga program för att förbättra kvinnans ställning i samhället som föreslås i motionen,

2. som sin mening uttalar att sociala förmåner skall utgå oavsett arbetstidens längd och att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till ändringar i tillämpliga lagar,

3. som sin mening uttalar nödvändigheten av en lönemässig uppvärdering av de traditionella kvinnoyrkena,

4. hos regeringen hemställer om erforderliga initiativ för en bred uppsökande verksamhet bland hemarbetande kvinnor i enlighet med vad som anförs i motionen,

5. hos regeringen hemställer om förslag som syftar till att motverka kvinnodiskrimineringen i reklamen.

1983/84:1051 av Margareta Winberg m. fl. (s)

I motionen yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande åtgärdsprogram för att underlätta omställningen med den tekniska utvecklingen i samhället.

1983/84:1101 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp)

I motionen yrkas att riksdagen

1. hos regeringen begär förslag om ökade insatser för utåtriktad information om jämställdhetsfrågor,

2. hos regeringen begär förslag om statligt stött projekt där jämställdhetskommitté i en eller flera kommuner tillsammans med kvinnoorganisationer och fackliga organisationer genomför en informationskampanj för ökad jämställdhet i vardagslivet,

3. hos regeringen begär förslag om ändringar i jämställdhetslagen i enlighet med vad som anförts i motionen,

4. beslutar att en jämställdhetsansvarig bör utses vid varje regional utvecklingsfond,

5. beslutar att jämställdhet skall ingå bland delmålen för den ekonomiska politiken och att det i ekonomisk-politiska förslag anges när de har betydelse för "jämställdheten",

6. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts

a) om åtgärder för att öka antalet kvinnliga chefer såväl inom den offentliga förvaltningen som i de största företagen,

b) om överläggningar med de statliga affärsverken för ökad andel kvinnor i verkens verkställande ledning,

c) om en kampanj i syfte att stimulera papporna att utnyttja föräldraförsäkringen.

1983/84:1327 av Inga-Britt Johansson (s) och Lisbet Calner (s)

I motionen yrkas att riksdagen

1. hos regeringen begär att åt AMS uppdra att ta fram länsvisa analyser av kvinnornas arbetsmarknad,

2. som sin mening ger regeringen till känna att det av länsarbetsnämndernas månadsrapporter klart skall gå att utläsa förändringar i kvinnornas sysselsättningssituation inom olika yrken.

1983/84:1924 av Ann-Cathrine Haglund m. fl. (m)

I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande remiss till de politiska kvinnoförbunden av statliga utredningar.

1983/84:2045 av Karin Andersson m. fl. (c)

I motionen yrkas att riksdagen

2. beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om kvinnorepresentation i statliga styrelser och kommittéer,

3. beslutar föreslå regeringen att jämställdhetsombudsmannen får i uppdrag att svara för information, opinionsbildning och dokumentation på hela jämställdhetsområdet och får den personal som är nödvändig inom ramen för departementets samlade resurser för jämställdhetsarbetet.

4. beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om männen och jämställdhetsarbetet.

Yrkande 1 behandlas i AU 1983/84:18.

1983/84:2382 av Görel Bohlin (m) och Ann-Cathrine Haglund (m)

I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående parlamentarikernas direkta inflytande på jämställdhetsarbetet.

Motioner med unledning av proposition 1984/85:60

1984/85:211 av Lars Werner m. fl. (vpk)

I motionen yrkas att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om utredning om diskriminerads möjligheter att tillerkännas anställningen,

2. som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om utredning angående trakasserier på arbetsplatsen,

3. som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om utbildning i jämställdhetsfrågor i domstolsväsendet.

1984/85:212 av Ivar Franzén m. fl. (c)

I motionen yrkas att riksdagen, med avslag på förslaget om ny 5 a § i jämställdhetslagen, hos regeringen begär nytt förslag i enlighet med det anförda.

1984/85:213 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)

I motionen yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär en utredning angående

a) frågan om den person som diskrimineras vid anställning skall tillerkännas tjänsten.

b) frågan om förbud mot trakasserier mot den som gjort eller överväger att göra anmälan om könsdiskriminering.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att jämställdhetslagen bör kompletteras med en bestämmelse om att domstolarna i mål om jämställdhetslagen skall bestå av både kvinnliga och manliga ledamöter.

1984/85:214 av Alf Wennerfors m. fl. (m)

I motionen yrkas att riksdagen beslutar att avslå regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1979:1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet vad avser 5 a §.

Proposition 1983/84:100 bil. 12

Regeringen bereder i proposition 1983/84:100 bilaga 12 (s. 63–72) riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet Anita Gradin anför om hur förslagen i betänkandet (SOU 1982:18) Förvärvsarbete och föräldraskap har behandlats inom regeringskansliet. Redovisningen berör följande huvudområden:

- Sysselsättnings- och näringspolitik
- Arbetsmarknadspolitik
- Arbetstid
- Utbildning
- Barn och föräldrar
- Meritvärdering vid anställning i statlig tjänst
- Jämställdhet i statsförvaltningen

Utskottet anser att regeringens redovisning är värdefull. Den har gjorts mot bakgrund av att kvinnor ofta särbehandlas på ett sätt som leder till sämre försörjningsmöjligheter och till ringa inflytande inom arbets- och samhällslivet. För att komma till rätta med dessa problem krävs ett arbete på så gott som alla områden i samhället. Regeringens redovisning visar också på ett tydligt sätt att jämställdhet mellan män och kvinnor inte är någon enstaka eller isolerad fråga som det en gång för alla kan beslutas om. Arbetet måste ständigt drivas vidare, och nya idéer och uppslag om hur man skall nå målen är angelägna.

Av propositionen framgår att kommittébetänkandets förslag till åtgärder till stor del är av sådan karaktär att de kan genomföras inom ramen för bemyndiganden som redan har lämnats av riksdagen och regeringen. Utskottet vill emellertid stryka under att dessa åtgärder bör genomföras samt att regeringen följer upp även andra förslag som framkommit i jämställdhets-

arbetet och om så är nödvändigt återkommer till riksdagen med förslag på olika områden. Regeringen har också utlovat att under budgetåret 1984/85 presentera åtgärder för att främja jämställdheten på arbetsmarknaden. Det är i det sammanhanget viktigt att påpeka i ett statsfinansiellt läge som inte tillåter kostnadskrävande reformer att långt ifrån alla åtgärder som leder till jämställdhet medför ökade utgifter för samhället.

Utöver det anförda har utskottet inte funnit anledning till något särskilt uttalande i anslutning till regeringens redovisning som inte bör leda till några initiativ från riksdagens sida.

Jämställdhetslagen

Jämställdhetsombudsmannen (JämO) påtalade i en skrivelse till regeringen den 31 augusti 1982 brister i jämställdhetslagen på sex områden. De förslag till ändringar som avlämnades sammanfattas nedan.

1. I jämställdhetslagen bör införas en regel som ger den som anser sig könsdiskriminerad vid anställning eller befordran rätt att få *uppgift om medsökandes meriter*.

2. Vissa *preskriptionstider* i 14 § jämställdhetslagen bör förlängas.

3. Frågan om att i jämställdhetslagen införa en regel som ger den som har diskriminerats vid anställning möjlighet att i rättegång *tillerkännas anställningen* bör utredas.

4. JämO bör ges möjlighet att betala *ersättning av allmänna medel* åt den som har haft reskostnad för inställelse hos JämO.

5. Den som har anmält eller som överväger att anmäla könsdiskriminering bör genom en särskild lagregel ges ett skydd mot sådana *trakasserier* som en sådan anmälan kan ge upphov till.

6. Reglerna om *domstolarnas sammansättning* bör ändras så att domstolarna i diskrimineringstvister måste bestå av både kvinnliga och manliga ledamöter.

I anledning av skrivelsen utarbetades promemorian (Ds A 1984:9) Vissa ändringar i jämställdhetslagen inom arbetsmarknadsdepartementets rättssekretariat. Promemorian har remissbehandlats.

Regeringen följer i proposition 1984/85:60 upp JämO:s förslag när det gäller uppgift om en anställds meriter, förlängningen av vissa preskriptionstider och möjligheten för JämO att betala ersättning av allmänna medel åt den som haft rese- och traktamentskostnader för inställelse hos JämO. Dessa förslag har enligt propositionen närmast det gemensamt att de syftar till att underlätta utredningen av diskrimineringstvister. De övriga av JämO väckta frågorna sägs vara av mer långtgående natur och blir inte föremål för några förslag från regeringens sida. De tas dock upp i motioner som avlämnats dels under den allmänna motionstiden i januari 1984, dels med anledning av proposition 60.

Utskottet behandlar i det följande de olika förslag till förändringar i jämställdhetslagen på ovan angivna sex punkter som redovisas i propositionen och motionerna.

Rätt att få uppgift om en anställd medsökandes meriter

Propositionen

Regeringen föreslår att en arbetssökande som inte får en anställning, eller en anställd som inte får en befordran eller en utbildning för befordran, skall ha rätt att på begäran av arbetsgivaren få en skriftlig uppgift om meriterna som rör den som fick arbetet eller utbildningsplatsen. En förutsättning för detta skall vara att arbetssökanden/arbetstagaren fått stå tillbaka för någon av motsatt kön. En regel med detta innehåll sägs medverka till att onödiga tvister och motsättningar förebyggs. Kontrollen av att diskrimineringsförbudet i 3 § jämställdhetslagen iakttas kommer även att underlättas.

Enligt förslaget skall de upplysningar om meriter som arbetsgivaren blir skyldig att lämna ut begränsas till meriter av mer grundläggande slag, såsom utbildning och tidigare yrkeserfarenhet och vad som kan jämföras därmed. Det är alltså inte fråga om att lämna ut vitsord eller andra värdeomdömen. Arbetsgivaren behöver heller inte lämna ut uppgifter av negativ art eller uppgifter som rör andra medsökande än den som fått arbetet eller utbildningsplatsen.

Motionerna

I motion 1101 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) finns ett liknande förslag. I enlighet därmed bör jämställdhetslagen kompletteras med en regel som anger att de medsökande skall ha rätt att få en skriftlig redogörelse för den anställdes meriter.

Alf Wennerfors m. fl. (m) föreslår i motion 214 att regeringens förslag skall avslås. Som skäl anges att anställningsbeslut inom privata företag mer baseras på personliga kvalifikationer än på formella meriter. Mot den bakgrunden sägs förslaget sakna reell betydelse.

Ivar Franzén m. fl. (c) framhåller i motion 212 att regeringens förslag kommer att leda till en byråkratisering av anställningsprocessen i många företag. Förslaget bör därför begränsas till att gälla de fall där det finns en administration eller rutin för denna typ av ärenden. Motionärerna avstyrker med hänvisning härtill propositionen på denna punkt och begär att regeringen skall återkomma med ett nytt förslag som bättre tillgodoser anställningssituationen hos småföretag och enskilda.

Utskottet

Utskottet vill först framhålla att regeringens förslag främst tar sikte på förhållandena inom den privata arbetsmarknadssektorn. Regler av detta slag finns således redan på det offentliga området. Av offentlighetsprincipen följer att vem som helst har rätt att få reda på vilka som sökt en statlig eller kommunal anställning och vilka meriter sökandena har. På det privata området gäller däremot att arbetsgivaren inte har skyldighet att lämna ut några handlingar som rör verksamheten om detta inte särskilt anges i lag eller avtal. Utskottet kan inte se något skäl till att vidmakthålla denna obalans. Möjligheterna att bedöma om man blivit diskriminerad bör således vara likvärdiga på hela arbetsmarknaden.

Det bör samtidigt erinras om att arbetsgivaren redan i dag är skyldig att i vissa fall lämna uppgifter av det slag som propositionen tar upp. JämO har således rätt att enligt jämställdhetslagen få de uppgifter som behövs för att bedöma om det har förekommit könsdiskriminering i ett anställningsärende. De fackliga organisationerna har även i samband med tvisteförhandlingar rätt att begära uppgifter av arbetsgivaren av betydelse för förhandlingsfrågan. Detta kan dock inte anses tillräckligt enligt utskottets mening. Den enskilde bör även ges möjlighet att själv kunna kontrollera om jämställdhetsaspekten har beaktats tillräckligt. En sådan individuell rätt kommer att innebära att onödiga tvister och motsättningar kan förebyggas. Den person som misstänker att en diskriminering har skett kan snabbt och utan större formaliteter på säkrare grund bilda sig en egen uppfattning i frågan. Upplysningsplikten kommer sannolikt också att fungera som ett extra stöd för den som drar sig för att på blotta misstanken om diskriminering göra en formell anmälan eller sätta i gång ett tvisteförfarande.

Utskottet delar även propositionens uppfattning att man inte kan se uppgiftsskyldigheten som den nu föreslås som ett hot mot den personliga integriteten hos den som fått arbetet eller utbildningsplatsen. Inte heller kan arbetsgivarens uppgiftsskyldighet anses som särskilt betungande. Arbetsgivaren har f.ö. redan nu skyldighet att i en eventuell diskrimineringstvist redovisa skälen för sitt beslut. Uppgiftsskyldigheten innebär således inte några ökade krav på arbetsgivarna när det gäller att bevara sådana uppgifter.

Med hänvisning till vad som anförts ovan tillstyrker utskottet regeringens förslag. Därmed har även motion 1101 tillgodosetts i denna del. Utskottets ställningstagande medför att motionerna 212 och 214 avstyrks.

Förlängning av vissa preskriptionstider*Inledning*

I ett diskrimineringsmål kan talan väckas av en enskild arbetstagare eller arbetssökande samt av en facklig organisation eller av JämO. Gäller tvisten

ett kollektivavtal eller har den uppstått mellan parter som är bundna av kollektivavtal har arbetstagarens eller den arbetssökandes organisation rätt att väcka och utföra talan för sin medlem. I dessa fall är arbetsdomstolen första och enda domstolsinstans. Vill organisationen inte utnyttja sin rätt får den enskilde arbetstagaren eller medlemmen själv göra det. I dessa fall är tingsrätten första instans, vars domslut kan överklagas i arbetsdomstolen. En enskild arbetstagare eller arbetssökande kan i ett diskrimineringsärende vid behov få hjälp av JämO med att väcka och föra talan inför domstol. Detta bör dock endast ske när det är av betydelse för rättstillämpningen. En ytterligare förutsättning är att den klagande inte får stöd av sin fackliga organisation.

En rättegång om överträdelse av diskrimineringsförbudet skall liksom andra arbetstvister i princip föregås av fackliga tvisteförhandlingar, där sådana kan komma i fråga enligt avtalad förhandlingsordning eller enligt medbestämmandelagens bestämmelser om tvisteförhandlingar. Sådan facklig förhandlingsrätt gäller även arbetssökande.

Bestämmelser om preskription av talan i diskriminerings tvister finns i jämställdhetslagens 14 §. I enlighet härmed gäller vid uppsägning och avskedande de talfrester som är angivna i lagen om anställningsskydd. Den som vill kräva skadestånd eller framställa annat fordringsanspråk skall underrätta motparten om detta inom fyra månader från den tidpunkt då den skadegörande handlingen vidtogs. Har förhandling rörande tvistefrågan påkallats inom underrättelsetiden skall talan väckas inom fyra månader efter det att förhandlingen avslutades. I annat fall skall talan väckas inom fyra månader efter det att tiden för underrättelse gick ut.

I övriga diskrimineringsfall gäller de preskriptionstider som anges i medbestämmandelagen. Om man vill yrka skadestånd skall förhandling påkallas inom fyra månader efter det att kännedom erhållits om den omständighet som yrkandet hänför sig till. Om både lokal och central förhandling skall äga rum avser tidsfristen den lokala förhandlingen. Central förhandling skall påkallas inom två månader efter det att den lokala förhandlingen har avslutats. Talan skall väckas inom tre månader efter det att förhandlingen har avslutats. Om organisationen inte har iakttagit den föreskrivna tiden för förhandling eller väckande av talan får den som tvisten gäller ytterligare en månads frist.

I lagen anges även den senaste tidpunkten för väckande av talan om skadestånd för ett åsidosättande av diskrimineringsförbudet. I enlighet härmed får sådan skadeståndstalan som kan hänföras till diskriminering vid anställning, befordran eller vid utbildning för befordran inte väckas senare än sex månader efter missgynnandet. Denna preskriptionstid, som är kortare än den tid som gäller för annan talan enligt medbestämmandelagen, har setts som en rimlig avvägning mellan intresset av ett snabbt avgörande och bl. a. berörda organisationers behov av rådrum för tvisteförhandlingar. Om en organisation har försuttit sexmånadersfristen och talan väcks av den missgynnade förlängs fristen med ytterligare en månad. I preskriptionshänseende

behandlas genomgående talan som förs av jämställdhetsombudsmannen som om den enskilde arbetstagaren eller arbetssökanden hade fört talan.

Propositionen

Regeringens förslag innebär att i de fall där en facklig organisation inte för en medlems talan i en diskrimineringsvist förlängs tiden inom vilken den enskilde och därmed även JämO skall väcka talan från en till två månader. Vidare föreslås att den senaste tidpunkten för att väcka talan om skadestånd för ett åsidosättande av diskrimineringsförbudet i 3 § jämställdhetslagen förlängs med två månader för såväl fackliga organisationer som enskilda och därmed även för JämO. Den absoluta tidsgränsen för väckande av talan i sådant mål blir därmed åtta månader i stället för sex för fackliga organisationer och därefter ytterligare två månader i stället för en månad såvitt avser enskilda och JämO.

Motionen

Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) anser i motion 1101 att tidsfristen mellan diskrimineringen och instämningen till domstol bör förlängas.

Utskottet

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag om förlängning av vissa preskriptionstider i diskrimineringsfall. Erfarenheterna har visat att JämO behöver längre respit än en månad för att hinna överta ett ärende från en facklig organisation och utreda, förhandla med arbetsgivaren och i sista hand väcka talan genom stämningsansökan hos domstol. Även de fackliga organisationerna har redovisat behov av längre tidsfrister.

Enligt utskottets mening finns det inga principiella hinder för en förlängning av det slag som föreslås i propositionen. Som alltid måste en avvägning i sådana fall göras mellan intresset av ett snabbt avgörande och bl. a. de berörda organisationernas behov av rådrum för tvisteförhandlingar. Det är också viktigt att preskriptionstiderna inom olika delar av det arbetsrättsliga området inte skiljer sig från varandra alltför mycket. En förlängning av den absoluta preskriptionstiden med två månader såväl för organisationen som för den enskilde kan knappast sägas innebära att intresset av snabba avgöranden alltför mycket åsidosätts. Utskottets ställningstagande innebär att motion 1101 har tillgodosetts i denna del.

Rätt till kostnadsersättning för den som hörs av JämO

Rättshjälpslagen medger f. n. inte att rättshjälp tillerkänns den som gör en anmälan till JämO om otillåten könsdiskriminering och som har kostnader för att inställa sig hos JämO för utredning.

I propositionen föreslås att den som efter kallelse inställer sig hos JämO under utredningen av ett ärende skall kunna få ersättning av allmänna medel för rese- och traktamentskostnader.

Utskottet har ingen erinran mot propositionen i denna del.

Tidpunkten för lagens ikraftträdande m. m.

De formella delarna av propositionens lagförslag, rubrik, ingress etc. bör godtas av riksdagen med den ändringen att ikraftträdandetidpunkten för lagen av tidsskäl bör flyttas från den 1 januari till den 1 mars 1985.

Rätt till anställningen

Inledning

En person som på grund av sitt kön diskrimineras vid anställning eller i befordringssammanhang kan enligt jämställdhetslagen tilldömas ett s. k. allmänt skadestånd. Den förbigångne kan däremot inte med stöd av jämställdhetslagen göra anspråk på den anställning eller den befordran som saken gäller. Inom den statliga sektorn och i kommuner och landsting som har besvärnämnder kan den diskriminerade liksom i andra tjänstetillsättningsfall besvära sig och den vägen få tjänsten. Besvären grundas då inte på jämställdhetslagens förbud mot könsdiskriminering.

Motionerna

Frågan om rätten till anställningen tas upp i två motioner från den allmänna motionstiden. Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) anser i motion 1101 att den som missgynnats på grund av kön bör få tjänsten. Enligt motionärerna är det nu dags att ge en ökad tyngd åt domstolens utslag och att ge arbetet åt den som i domstolen ansetts som mest meriterad. Om han eller hon väljer att avstå från att utnyttja sin rätt bör ett skadestånd i stället utdömas. Maja Bäckström m. fl. (s) föreslår i motion 700 en översyn av jämställdhetslagen på denna punkt.

Liknande förslag finns även i två av de motioner som väckts med anledning av proposition 60. I båda motionerna, 211 av Lars Werner m. fl. (vpk) och 213 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), föreslås att frågan om den diskriminerades rätt till anställningen skall utredas. Enligt vpk-motionen bör regeringen överväga om utredningen skall göras mer omfattande och inbegripa hela problemkomplexet om rätten till anställning.

Utskottet

Frågan om rätt till anställning för den som blivit diskriminerad genom ett anställningsbeslut, liksom andra frågor om rättsföljderna vid diskriminering, övervägdes i samband med jämställdhetslagens tillkomst (prop. 1978/79:175, AU 39). Att vid sidan om allmänt skadestånd låta ekonomiskt skadestånd (och därmed även en rätt till själva anställningen) utgå ansågs medföra svårbemästrade problem i de flesta fall. En slutsats blev att en rätt till ekonomiskt skadestånd skulle i helt grundläggande avseenden ge lagen en annan innebörd än om man avstod därifrån. Betydande rättsliga och andra svårigheter som inte utan vidare kunde överblickas skulle även uppkomma. Ett exempel härpå är det fall då fler än en person blir förbigångna vid en anställning. Det skulle då bli nödvändigt att rättsligt inte bara avgöra den egentliga diskrimineringsfrågan utan även vilken av de diskriminerade som borde komma i fråga för anställningen. Domstolen skulle få karaktären av en överprövningsinstans i tjänstetillsättningsärendet vilket ytterligare skulle begränsa arbetsgivarens rätt att fritt välja medarbetare. En ytterligare svårighet i detta sammanhang är att det på den privata arbetsmarknaden i princip saknas givna meritprövningsnormer. Utskottet vill i det sammanhanget peka på att ett system där domstolarna kan överpröva anställningsbeslut knappast kan fungera parallellt med den besvärprocess som nu finns för statliga och kommunala tillsättningsbeslut.

Utskottet vill också framhålla att en rätt till anställningen får oönskade följder för tredje man. Den som genom det diskriminerande beslutet har fått anställningen skulle exempelvis drabbas om beslutet i efterhand kunde förklaras ogiltigt, i synnerhet om han eller hon har lämnat en annan anställning. Utskottet har svårt att se möjligheter att mer generellt göra anställningsbeslut villkorade i avvaktan på en eventuell efterprövning med stöd av jämställdhetslagen. Med hänvisning härtill och till vad i övrigt sagts om svårigheterna att ge en diskriminerad rätten till förlorad anställning bör motionerna avslås i motsvarande delar.

Arbetsdomstolens sammansättning i jämställdhetsmål*Inledning*

Regler för arbetsdomstolens sammansättning finns i 3 kap. lagen om rättegången i arbetstvister. I enlighet härmed är arbetsmarknadens parter vid sidan av juristdomare representerade i domstolen för att bidra med sakkunskap om förhållandena på arbetsmarknaden och de rättsuppfattningar som där har utbildats. Genom sin sammansättning får domstolen en förankring hos organisationerna på arbetsmarknaden och därmed avses att skapa förtroende hos dem, vilkas tvister domstolen har att pröva.

Det totala antalet ledamöter i arbetsdomstolen är 22 fördelade över de tre

nämnda kategorierna, nämligen ämbetsmanaledamöter och arbetsgivar- resp. arbetstagarledamöter. Ämbetsmanaledamöterna, som är nio till antalet, utgörs av tre ordförande, tre vice ordförande och tre ledamöter som skall ha särskild insikt i förhållandena på arbetsmarknaden, de s.k. tredjemännen. De sju arbetsgivarledamöterna fördelar sig på fyra SAF-ledamöter och tre offentliga arbetsgivarledamöter. Slutligen tillkommer sex arbetstagarledamöter, nämligen fyra från LO och två från TCO.

För ordförandena i AD finns inte några särskilda ersättare. För övriga ledamöter finns sammanlagt 57 ersättare förordnade.

I sammanställningen nedan redovisas ledamöter och ersättare i arbetsdomstolen för tiden den 1 juli 1983 – 30 juni 1986.

Arbetsdomstolens sammansättning 1.7 1983–30.6 1986

Antal	Ledamöter		Ersättare	
	Totalt	därav kvinnor	Totalt	därav kvinnor
<i>Ämbetsmanaledamöter</i>				
Ordförande	3	0	–	–
Vice ordförande	3	1	9	2
”Tredje män”	3	1	9	4
<i>Arbetsgivarledamöter</i>				
SAF	4	0	12	0
Kommunförbundet	1	0	3	0
Landstingsförbundet	1	0	3	0
Staten	1	0	3	1
<i>Arbetstagarledamöter</i>				
LO	4	0	12	0
TCO	2	0	6 ¹	1
Summa	22	2	57	8

¹ Därav två SACO/SR-representanter

Av AD:s 22 ledamöter är två kvinnor. Av de 57 ersättarna är åtta kvinnor.

Arbetsdomstolen är domför med tre till sju ledamöter. Av dessa måste en vara ordförande samt minst en vara arbetsgivarledamot resp. arbetstagarledamot. Vidare får inte fler än tre vara ämbetsmanaledamöter och inte fler än fyra vara ledamöter på arbetsgivar- och arbetstagsidan.

Motionerna

Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) föreslår i motion 1101 att jämställdhetslagen skall kompletteras med en bestämmelse om att både män och kvinnor måste tjänstgöra i arbetsdomstolen då mål som rör jämställdhetslagen behandlas. Motionärerna anser att vi medvetet eller omedvetet styrs av våra olika erfarenheter. Då män och kvinnor fortfarande har olika erfarenheter av arbetslivet är det enligt motionen rimligt att bägge könen får vara med i bedömningar av hur jämställdhetslagen skall tillämpas.

Folkpartiet återkommer i motion 213 till frågan och framhåller mot bakgrund av arbetsdomstolens ojämna sammansättning att värdjanden till arbetsmarknadens parter uppenbarligen inte räcker. Lagen bör därför enligt motionärerna kompletteras med en bestämmelse om att både män och kvinnor skall tjänstgöra i domstolen när jämställdhetsmål behandlas. Samma princip bör gälla för tingsrätterna när frågor om könsdiskriminering behandlas.

Lars Werner m. fl. (vpk) anser i motion 211 att frågan inte bör bli föremål för lagstiftning. Däremot framhåller motionärerna utbildningens betydelse och föreslår att regeringen skall undersöka vilka möjligheter det finns att genom olika utbildningsinsatser förbättra domstolarnas kunskaper och insikter i jämställdhetsfrågor och därefter ta erforderliga initiativ i frågan.

Utskottet

Utskottet har förståelse för det grundläggande synsätt om domstolarnas sammansättning som präglar motionerna. Det finns åtskilliga i det närmaste självklara skäl som talar för att såväl kvinnor som män deltar i den dömande verksamheten. Det är också obestridligt att all dömande verksamhet i större eller mindre utsträckning påverkas av bakgrund, värderingar och erfarenheter hos dem som dömer. Det är samtidigt lika klart att kvinnor och män fortfarande har olika erfarenheter av t. ex. arbetslivet och att dessa erfarenheter medvetet eller omedvetet kan ha betydelse för värderingen eller synen på olika frågor som rör exempelvis jämställdhet. Dessa förhållanden ställer följaktligen stora krav på en bred representativitet i domstolarnas sammansättning. Det kan däremot inte enligt utskottets mening tas som intäkt för att en särskild regel skall införas som anger att en domstol generellt eller för vissa typer av mål, t. ex. jämställdhetsmål, är domför endast om både män och kvinnor finns representerade i domstolen. En sådan ordning reser enligt utskottets mening flera problem av principiell natur. Utskottet vill framhålla att sammansättningen av svenska domstolar hittills inte har fått påverkas av den sak som målet gäller. Det är en viktig princip att varje ledamot i domstolen deltar som objektiv och obunden domare och inte som representant för en part. Utskottet vill emellertid samtidigt framhålla vikten av att jämställdhetsaspekten beaktas vid rekryteringen av ledamöter till arbetsdomstolen samt att arbetsmarknadens parter tar sitt ansvar i sammanhanget.

Med hänvisning till vad som anförts ovan bör motionerna 213 och 1101 i aktuella delar inte föranleda någon åtgärd.

Utskottet vill dock liksom motion 211 betona vikten av goda kunskaper hos domstolarna i jämställdhetsfrågor. Vid behandlingen av en liknande fråga hösten 1983 (AU 1983/84:6 s. 18) utgick utskottet ifrån att krav på sådana kunskaper beaktas vid rekrytering till arbetsdomstolen. I proposition 60 framhåller jämställdhetsministern att så kan ske redan nu. Detta sägs särskilt

gälla de s. k. tredje ämbetsmannaledamöterna som skall ha särskild insikt i förhållandena på arbetsmarknaden. Däri ingår enligt statsrådets mening frågor som rör jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet.

Målsättningen på sikt måste enligt utskottets mening vara att utbildning och rekrytering av domare genomgående sker på sådant sätt att domstolarna får den kompetens och insikt som fordras för att rätt kunna bedöma frågor om könsdiskriminering och jämställdhet mellan kvinnor och män. Utskottet tar för givet att den ambitionen kommer att vara vägledande när kommande vakanser skall fyllas vid exempelvis arbetsdomstolen. Något särskilt uttalande från riksdagens sida med anledning av motion 211 är inte erforderligt. Motionen avstyrks således i denna del.

Skydd mot trakasserier

Motionerna

I motion 1101 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) föreslås att ett förbud mot trakasserier bör övervägas. Enligt motionärerna är det inte acceptabelt att personer som använt sig av jämställdhetslagen i efterhand har fått utstå trakasserier för detta på sin arbetsplats.

I motionerna 211 av Lars Werner m. fl. (vpk) och 213 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) förordas en utredning av frågan. I den förra motionen sägs att det i detta sammanhang också bör prövas om kvinnor genom jämställdhetslagen kan ges ett skydd gentemot sexuella trakasserier på arbetsplatsen.

Utskottet

Av JämO:s skrivelse framgår att trakasserier från arbetsgivare och arbetskamrater förekommer mot dem som överväger att göra eller har gjort en anmälan om diskriminering. Utskottet är också medvetet om detta. Situationen är inte unik för jämställdhetslagen utan liknande problem har påtalats beträffande övrig arbetsrättslig lagstiftning. Utskottet delar dock regeringens uppfattning i proposition 60 att det inte i första hand är genom lagstiftning som problem av detta slag bör angripas. Det bör vara en uppgift för parterna på arbetsplatsen att se till att sådant inte inträffar. Här har även JämO en viktig uppgift att fylla. Utskottet vill även peka på att de träffade jämställdhetsavtal som nu täcker större delen av arbetsmarknaden ger förutsättningar för ett aktivt jämställdhetsarbete på arbetsplatserna vilket i sin tur är det effektivaste skyddet mot trakasserier och annan könsdiskriminering. Utskottet förutsätter att regeringen uppmärksamhet följer frågan. Med hänvisning härtill avstyrks motionerna.

Övriga motioner

Utskottet behandlar i detta avsnitt ett antal motioner väckta under den allmänna motionstiden i januari 1984 som rör olika frågor inom jämställdhetspolitiken.

Det politiska arbetet med jämställdhetsfrågor

Under denna rubrik tar utskottet upp förslag som i vid mening har att göra med det politiska arbetet med jämställdhetsfrågor. Det rör bl. a. jämställdhet som delmål i den ekonomiska politiken, jämställdhetsarbetets organisation, opinionsbildning och i vilken utsträckning statliga utredningar skall remitteras till de politiska kvinnoförbunden.

Jämställdhet som mål i den ekonomiska politiken

Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) påpekar i motion 1101 att ekonomiska faktorer har en avgörande betydelse för de flesta beslut i samhället och att de flesta beslut påverkar jämställdheten i någon riktning. Motionärerna föreslår därför att det skall redovisas när ekonomisk-politiska förslag kan väntas få effekter för jämställdheten mellan könen. Ett av den ekonomiska politikens delmål bör därför vara jämställdhet mellan kvinnor och män.

Utskottet har samma grundläggande uppfattning som motionärerna. Det är av stor vikt att jämställdhetsaspekten alltid finns med när politiska beslut fattas på olika områden. Det är särskilt viktigt inom den ekonomiska politiken eftersom den i hög grad ger förutsättningarna för det jämställda samhället. Utskottet vill i det sammanhanget peka på att regeringens arbete med att minska det statliga budgetunderskottet uttryckligen grundas på förutsättningen att åtföljande bördor blir rättvist fördelade och att sysselsättningen inte äventyras. Samtidigt bör dock framhållas att frågan om jämställdhet mellan kvinnor och män bör kunna uppmärksammas exempelvis inom fördelningspolitiken i än högre grad än vad som nu är fallet.

När det gäller motionens förslag att jämställdheten mellan kvinnor och män skall anges som ett av målen för den ekonomiska politiken vill utskottet hänvisa till att ett liknande förslag avvisades av riksdagen våren 1982. Finansutskottet anförde därvid (FiU 1981/82:20 s. 35):

Utskottet delar motionärernas uppfattning att jämställdhet är ett viktigt mål för det politiska arbetet. Däremot ställer sig utskottet tveksamt till om det bör införlivas med de mål som traditionellt brukar anges för den ekonomiska politiken, nämligen god tillväxt, måttliga prisstegringar, balans i utrikesaffärerna, full sysselsättning, rättvis fördelning av produktionsresultatet och regional balans. De uppräknade faktorerna anger några, i viss mening snävt ekonomiska mål, som den ekonomiska politiken bör inriktas på att försöka förverkliga. Ett mer eller mindre lyckosamt förverkligande av dessa anger de ekonomiska ramar inom vilka hela det samhälleliga livet måste röra sig. Därutöver finns det naturligtvis ett flertal faktorer som kanske många

gångar är minst så viktiga för de enskilda människornas välfärd och för samhällsutvecklingen. Dit hör t. ex. en god social, fysisk och kulturell miljö, rättstrygghet, yttrandefrihet, lika möjligheter till utbildning, arbete och deltagande i samhällslivet oavsett ras, religiös uppfattning eller kön etc. Om man emellertid skulle ange alla dessa övergripande mål som krav på den ekonomiska politiken skulle målformuleringen bli alltför omfattande.

Utskottet kan instämma i detta men vill understryka vad tidigare sagts att jämställdhetsaspekten bör finnas med i den ekonomiska politiken. Detta kan dock ske utan en direkt målformulering. Motionen avstyrks därmed.

Jämställdhetsarbetets organisation

I motion 2382 påpekar Görel Bohlin (m) och Ann-Cathrine Haglund (m) att parlamentarisk kunskaper och engagemang bättre bör tas till vara än vad som nu är fallet. I den nuvarande organisationen på jämställdhetens område ges den politiska oppositionens representanter inte möjlighet att på beredningsstadiet påverka utvecklingen. Motionärerna hänvisar till den tidigare jämställdhetskommittén och det arbete som där bedrevs i form av informationskampanjer, utredningsverksamhet och opinionsbildning. Här var partirepresentanterna starkt pådrivande. Nu har arbetet på detta område splittrats på många instanser, vilket enligt motionärerna är förvillande och ineffektivt.

Frågan om jämställdhetsarbetets organisation har varit föremål för riksdagens uppmärksamhet sedan början av 1970-talet. Under åren 1971–1975 behandlades flera motioner om att det statliga jämställdhetsarbetet skulle ges en bredare parlamentarisk förankring. Riksdagen ställde sig hösten 1975 bakom denna principiella uppfattning.

Den parlamentariska medverkan i jämställdhetsarbetet kom till stånd genom tillsättandet av en parlamentariskt sammansatt kommitté. Dess uppgift blev att utveckla principerna för regeringens jämställdhetspolitik, att stödja och stimulera myndigheternas jämställdhetsarbete och att verka för jämställdhetens spridning i samhället. Kommittén arbetade med projekt, opinionsbildning och utredningar inom olika områden.

För att förbättra samordningen av jämställdhetsarbetet inrättades i oktober 1980 en jämställdhetsberedning med en representant för varje departement. Dessutom skapades en referensgrupp, det s. k. jämställdhetsrådet, bestående av representanter för de nio största kvinnoorganisationerna. Syftet var att intensifiera informationen mellan regeringen och kvinnoorganisationerna samt att skapa ett forum för meningsutbyte.

Efter regeringsskiftet hösten 1982 beslöt den nya socialdemokratiska regeringen att avveckla jämställdhetskommittén den 1 januari 1983. Jämställdhetsfrågorna har ställts direkt under regeringen. Inom arbetsmarknadsdepartementet har ett sekretariat inrättats för dessa frågor. Jämställdhetsberedningen med en representant från varje departement finns kvar, och jämställdhetsrådet har utvidgats till att omfatta inte bara representanter för

kvinnorganisationerna, utan även för de politiska partierna, arbetsmarknadens parter och folkrörelserna. En delegation för jämställdhetsforskning, JÄMFO, har också knutits till arbetsmarknadsdepartementet.

Utskottet kunde så sent som förra hösten i anslutning till behandlingen av en motion om återinförande av en parlamentariskt sammansatt jämställdhetskommitté konstatera att den nya organisationen har inneburit en effektivisering av regeringens jämställdhetsarbete. Den nya sammansättningen av jämställdhetsrådet ger dessutom dessa frågor en bredare förankring. I sammanhanget underströks även att representanterna för de politiska partierna här har en viktig uppgift att fylla. De politiska partierna här har också representanter i JÄMFO. Med hänvisning härtill ansåg utskottet att kravet på parlamentariskt inflytande var väl tillgodosett. Utskottet har fortfarande denna uppfattning. Motion 2382 bör därför avslås.

Opinionsbildning på jämställdhetsområdet

I två motioner, 1101 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) och 2045 av Karin Andersson m. fl. (c), framhålls betydelsen av ett utåtriktat opinions- och informationsarbete på jämställdhetsområdet. Motionärerna pekar på det betydelsefulla arbete som utfördes på detta område av jämställdhetskommittén. Enligt motionärerna har en påtaglig försämring skett i och med den omorganisation av jämställdhetsarbetet som regeringen genomfört. De utåtriktade insatserna har upphört och debatten har tystnat.

Mot denna bakgrund begärs i motion 1101 förslag om ökade insatser för utåtriktad information av jämställdhetsfrågor. I motion 2045 framhålls behovet av en dokumentationscentral för alla som arbetar med jämställdhetsfrågor. På grundval härav föreslås att jämställdhetsombudsmannen (JämO), som redan har vissa informationsuppgifter, skall ges i uppdrag att svara för information, opinionsbildning och dokumentation på hela jämställdhetsområdet och att verksamheten ges den personal som är nödvändig inom ramen för departementets samlade resurser för jämställdhetsarbetet.

Utskottet delar motionärernas uppfattning om vikten av att sprida information och skapa opinion i olika jämställdhetsfrågor. Statsmakterna är särskilt lämpade för denna betydelsefulla uppgift.

Jämställdhetskommittén hade opinionsbildningen som en av sina huvuduppgifter. Dessa åligganden har nu övertagits av i första hand JämO och sekretariatet för jämställdhetsfrågor inom arbetsmarknadsdepartementet. Arbetet bedrivs på olika sätt, exempelvis genom medverkan i kurser och konferenser, utgivning av faktamaterial och rapporter. Utskottet vill särskilt peka på den tidning, Nya Jämsides, som fr. o. m. år 1984 ges ut av JämO och som innehåller information även från arbetsmarknadsdepartementet och JÄMFO. Tidningen är tänkt att vara ett forum för kommunikation inom hela området "jämställdhet mellan kvinnor och män".

Utskottet vill härutöver framhålla det viktiga informationsarbete som bedrivs av olika myndigheter. SÖ, AMS och socialstyrelsen har exempelvis särskilda informationsuppgifter när det gäller jämställdhetsfrågor. Förutom statsmakterna finns även många andra viktiga opinionsförmedlare i samhället. Organisationer, politiska partier, intresseföreningar och utbildningsorgan – särskilt studieförbunden – spelar viktiga roller.

Av den gjorda redovisningen framgår att kravet på ett utåtriktat informations- och opinionsarbete är väl tillgodosett. Med hänvisning härtill avstyrks motionerna 1101 och 2045 i motsvarande delar.

I motion 1101 hävdas att opinionsarbetet måste föras på alla nivåer i samhället och att kommunerna inte får lämnas utan varje stöd i sitt arbete. Motionärerna föreslår därför att statligt stöd bör utgå till ett eller flera kommunala projekt där en kommunal jämställdhetskommitté är villig att tillsammans med kvinnoorganisationer och fackföreningar genomföra en *lokal informationskampanj för ökad jämställdhet* i vardagslivet. En utvärdering av en sådan kampanj skulle säkert enligt motionärerna vara till nytta för många fler i framtiden.

Utskottet kan konstatera att det finns ett stort intresse för frågan om ökad jämställdhet mellan kvinnor och män i många kommuner. Det gäller för såväl kommunens invånare som de kommunalt anställda. Det finns en lång rad exempel på åtgärder som vidtagits. Utskottet förutsätter att detta arbete fortskrider. Något särskilt statligt stöd för projekt av det slag som föreslås i motionen kan inte anses erforderligt. Utskottet avstyrker därmed motionen i denna del.

De politiska kvinnoförbundens medverkan i remissarbetet

Ann-Cathrine Haglund (m) och Birgitta Rydle (m) framhåller i motion 1924 den viktiga uppgift som de politiska kvinnoförbunden har att bevaka kvinnornas situation i samhället. Det gäller inte bara de s. k. kvinnofrågorna utan även åtgärder inom mer "könsneutrala" områden som kan drabba kvinnor negativt. Kvinnoförbunden måste således bevaka hela det politiska fältet för att kunna fullgöra sin uppgift i detta avseende. Motionärerna hävdar dock att detta arbete försvåras genom att endast vissa statliga utredningar som rör samlevnadsfrågor, jämställdhet o. d., går på remiss till kvinnoförbunden. Utredningar som tar upp löntagarfonder, skatter, boende etc. remitteras däremot inte till förbunden. Motionärerna föreslår en ändring på denna punkt för att kvinnoförbunden därmed skall ha möjlighet att besvara de remisser de anser viktiga.

Utskottet vill framhålla att remissförfarandet är ett karakteristiskt och betydelsefullt inslag i svensk politisk beslutsprocess. Metoden är också förankrad i regeringsformen (7 kap. 2 §). I enlighet därmed skall vid beredning av regeringsärendena behövliga upplysningar och yttranden inhämtas från berörda myndigheter. I den omfattning som behövs skall

tillfälle även lämnas sammanslutningar och enskilda att yttra sig. Vilka myndigheter som är berörda och i vilken omfattning det är erforderligt att organisationer och enskilda får tillfälle att yttra sig avgörs av resp. departementschef som ett led i arbetet med regeringsärendenas beredning. Utskottet har i och för sig ingen anledning att tro att denna ordning inte skulle tillgodose kravet på en bred och allsidig behandling av regeringsärendena. Samtidigt kan dock inte förnekas att jämställdhetsarbetet skulle kunna främjas genom att de instanser som särskilt bevakar kvinnofrågorna oftare medverkar i remissarbetet än vad som nu är fallet. Det nuvarande remissförfarandet lägger heller inte några formella hinder i vägen för detta. Möjligheten att yttra sig över statliga utredningsförslag står således öppen för var och en som så önskar. Någon särskild åtgärd med anledning av motionen är därför enligt utskottets mening inte erforderlig. Den bör därför avstyrkas.

Kvinnor på ledande poster

I tre motioner föreslås olika åtgärder för att underlätta för kvinnor att bli chefer, företagare och ledamöter i statliga kommittéer m. m.

Fler kvinnliga chefer m. m.

Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) vill i motion 1101 ha en ökad chefsrekrytering bland kvinnor såväl inom den offentliga förvaltningen som i de största företagen och de statliga affärsverken. I detta syfte bör enligt motionärerna statsmakterna initiera överläggningar med nämnda arbetsgivare för att undanröja kvarstående hinder. En utveckling i denna riktning sägs inte bara vara en rättvisefråga eller en fråga om förebilder för flickor som skall välja yrke. Den kan också leda till ökad chefskvalitet. Motionärerna framhåller i detta sammanhang också vikten av att staten som ägare och arbetsgivare föregår med gott exempel och medverkar till att kvinnorepresentationen i de statliga företagens styrelser förbättras.

Utskottet delar självfallet motionärernas uppfattning om betydelsen av fler kvinnor på chefsbefattningar på det offentliga och privata området. Detta är viktigt bl. a. därför att kvinnor kan tillföra chefsrollen ett nytt innehåll på grundval av deras särskilda kunskaper och erfarenheter. Kvinnorna måste således uppmuntras att ta ansvar i beslutande positioner och de måste tillåtas att visa sin kompetens. För att nå en situation då kvinnorna på lika villkor kan konkurrera med männen om de högre posterna i samhället krävs dock en grundläggande förändring av kvinnans situation på arbetsmarknaden. För detta fordras i sin tur en mångfald av insatser på olika områden inom exempelvis arbetsmarknadspolitiken, utbildningspolitiken och samhällsplaneringen. Det måste också till aktiva åtgärder från arbetsgivare och fackliga organisationer. I det sammanhanget har staten som föregångare ett särskilt ansvar.

I motion 1101 anges en väg för ökad chefsrekrytering av kvinnor, nämligen

att statsmakterna skall ta initiativ till överläggningar med större arbetsgivare. Utskottet vill i det sammanhanget hänvisa till att arbetsgivare enligt jämställdhetslagen skall bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja jämställdhet i arbetslivet. För att kunna rekrytera kvinnor till högre tjänster är det även nödvändigt att befrämja kvinnors befordringsmöjligheter på lägre nivåer. Chefsrekryteringen av kvinnor måste ses i detta vidare sammanhang. Enligt utskottets mening finns det ingenting som hindrar att jämställdhetsombudsmannen med stöd av lagen tar upp överläggningar med det syfte som yrkas i motionen. Någon åtgärd med anledning av denna är därför inte påkallad.

Kvinnor i statliga styrelser och kommittéer

Karin Andersson m. fl. (c) framhåller i motion 2045 det angelägna i att både män och kvinnor är representerade i beslutande församlingar. Mot den bakgrunden konstateras att kvinnor fortfarande i liten utsträckning är representerade i styrelser för statliga företag och myndigheter liksom i statliga kommittéer. Regeringens uppmaning att organisationer och myndigheter skall lämna förslag på en kvinna och en man till varje uppdrag i sådana sammanhang bör därför fortsätta enligt motionärerna. Även Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) framhåller i motion 1101, utan något formellt yrkande i frågan, att det är viktigt att dessa regler följs vid nomineringsarbetet.

Utskottet kan liksom motionärerna konstatera att kvinnorna är klart underrepresenterade i det offentliga utredningsväsendet. 1984 års kommittéberättelse redovisar följande fördelning mellan män och kvinnor.

Funktioner	Män	Kvinnor	Andelar kvinnor i %
Ordförande m. m.	200	24	11
Ledamöter m. m.	989	279	22
Sakkunniga m. m.	2 205	371	14
Sekreterare och övr.	852	186	18
Summa	4 246	860	17

Några påtagliga förbättringar har inte skett under senare år. Sammantaget har andelen kvinnor ökat med 0,3 % sedan föregående års redovisning.

Utskottet vill dock peka på att vissa åtgärder redan har vidtagits för att få till stånd en jämnare könsfördelning mellan kvinnor och män i statliga kommittéer m. m. I 5 § förordningen (1980:540) om jämställdhet mellan män och kvinnor, den s. k. jämställdhetsförordningen, anges att när en myndighet skall lämna någon ett uppdrag eller föreslå någon till ett uppdrag skall myndigheten anstränga sig för att kunna välja mellan personer av båda könen samt inom ramen för sedvanliga urvalsgrunder söka se till att andelen personer av det kön som är underrepresenterat ökar i fråga om uppdrag av

liknande slag inom myndighetens verksamhetsområde.

En betydande del av utredningsväsendets ledamöter utses emellertid på förslag av organisationer, politiska partier och andra organ som inte omfattas av jämställdhetsförordningen. För att även här uppmuntra till en jämnare könsfördelning bör enligt en skrivelse i juli 1980 från dåvarande statssekreteraren i budgetdepartementet till kollegerna i övriga departement ett särskilt förfarande tillämpas. När en organisation eller motsvarande erbjuds att medverka med en företrädare i en statlig utredning, styrelse e. d. bör den uppmärksammas på det pågående jämställdhetsarbetet. Den bör också ombedjas att vid nomineringen föreslå en företrädare för vardera könet. Vid valet mellan de två kan fördelningen mellan kvinnor och män inom den aktuella utredningen e. d. härigenom beaktas. Det slutliga valet bör enligt skrivelsen föregås av en förnyad kontakt med vederbörande organisation.

Utskottet har kunnat konstatera att den angivna metoden med två namn i huvudsak tycks ha övergivits. Utskottet kan ha en viss förståelse för detta mot bakgrund av den ringa förståelse från de nominerande parterna som förfarandet ofta har mött. Med hänvisning till den klara och omotiverade underrepresentation som kvinnorna har i det offentliga utredningsväsendet och att några förbättringar inte har skett under senare år är det dock angeläget att man driver på utvecklingen och utnyttjar de möjligheter som står till buds. Ett bra exempel härpå är de överläggningar som jämställdhetsministern höll med arbetsmarknadens parter i juni i år för att komma till rätta med problemet. Det är viktigt att dessa organisationer, som kan sägas ha en nyckelroll i sammanhanget, kan övertygas om att inriktningen måste vara en bättre könsfördelning i det statliga kommittéväsendet. Utskottet tar för givet att regeringen uppmärksamtar följer utvecklingen och vid behov tar nya initiativ i frågan. Någon särskild åtgärd med anledning av motionen är inte erforderlig.

Kvinnliga företagare

Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) föreslår i motion 1101 tillsättandet av en jämställdhetsansvarig vid varje regional utvecklingsfond. Motionärerna pekar på att företagsamheten bland kvinnorna glädjande nog har ökat igen. Samtidigt sägs att det finns anledning att tro att det bland kvinnorna fortfarande finns mycket outnyttjad kreativitet, kunskap och ansvarsvilja. Dessa resurser bör enligt motionen kunna stöttas och utvecklas bl. a. genom insatser från de regionala utvecklingsfonderna.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det finns betydande möjligheter till nyföretagande bland landets kvinnor och att det är angeläget att denna resurs tas till vara. Det är samtidigt klart att kvinnor av olika skäl kan ha särskilt svårt att komma i gång med denna verksamhet. Dessa problem bör dock enligt utskottets mening kunna lösas med viss hjälp under en inledningsfas. Här bör väsentliga insatser kunna göras av bl. a. de regionala

utvecklingsfonderna. Flera fonder har också gjort viktiga insatser på detta område i form av utbildning och rådgivning. Särskilda "Starta eget"-kampanjer och "kasta loss"-kurser har nått ett stort antal kvinnor. Motionens förslag om en särskild ansvarig på varje fond för den kvinnliga företagsamheten kan vara ännu ett uppslag att pröva. En liknande ordning finns f. ö. redan exempelvis vid utvecklingsfonden i Stockholms län. Det bör dock enligt utskottets mening ankomma på varje fond att själv avgöra om och i så fall i vilka former som satsningarna på kvinnlig företagsamhet bör göras. Någon särskild åtgärd med anledning av motionen bör således inte vidtas från riksdagens sida.

Program

Under denna rubrik behandlar utskottet två motioner som föreslår tillskapandet av program för att tillvarata kvinnornas intressen på olika områden.

Program för att förbättra kvinnans ställning i samhället

Lars Werner m. fl. (vpk) föreslår i motion 918 att åtgärder skall vidtas för att förverkliga ett program för att förbättra kvinnans ställning i samhället. I motionen anges följande punkter.

- Fullständiga sociala förmåner skall gälla oavsett arbetstidens längd. Många kvinnor tvingas av arbetsmarknadspolitiska eller sociala skäl att arbeta deltid. Dessa kvinnor drabbas dubbelt, eftersom många sociala förmåner inte gäller för arbetstider kortare än 16 timmar per vecka.
- Lönerna i typiska kvinnoyrken måste uppvärderas. Riksdagen bör göra ett uttalande av detta slag och statens avtalsverk åläggas att som föregångare verka för detta.
- En bred uppsökande verksamhet bland hemarbetande kvinnor måste bedrivas. Dessa kvinnor måste få ett aktivt stöd att anmäla sig till arbetsförmedlingen. Vid behov skall yrkesutbildning eller motsvarande erbjudas i avvaktan på reguljär utbildning.
- Könssdiskrimineringen i reklamen måste motarbetas.

När det gäller frågan om sociala förmåner för deltidsanställda vill utskottet erinra om att ett liknande förslag nyligen har behandlats av riksdagen (AU 1984/85:1). Därvid kunde konstateras att de deltidsarbetande successivt fått en bättre ställning i fråga om anställnings- och sociala förmåner. Fortfarande gäller dock att de med kort deltid på vissa punkter har en sämre situation än andra grupper. Samtidigt framhöll utskottet att frågor av detta slag har prövats i olika utredningssammanhang. Det gäller bl. a. sjukpenningkommitténs arbete som bl. a. syftade till att komma till rätta med ojämna effekter inom sjukförsäkringen och föräldraförsäkringen för deltidsarbetande. Även

föräldraförsäkringsutredningen har arbetat med hithörande frågor. Utskottet erinrade också om att riksdagen på förslag av socialförsäkringsutskottet (SfU 1982/83:17) begärt en fortsatt utredning om kompensationsnivån inom sjuk- och föräldraförsäkringen för vissa deltids- och delårsanställda. Med hänvisning härtill och då flertalet av de kvarstående ojämnheter tillhör det avtalsreglerade området var utskottet inte berett att föreslå någon åtgärd med anledning av motionen. Den avstyrktes således, vilket förslag följdes av riksdagen.

Beträffande den del i vpk:s programförslag som gäller en bred uppsökande verksamhet bland hemarbetande kvinnor kan utskottet först hänvisa till det särskilda ansvar som arbetsmarknadsverket har för att verka för jämställdhet mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden. Verket skall således använda sina resurser, instrument och åtgärder för kvinnors och mäns rätt till arbete på lika villkor. I detta syfte har bl. a. ett nytt jämställdhetsprogram utarbetats. Här framhålls bl. a. att verket i platsförmedlings- och vägledningsarbetet har en unik möjlighet att aktivt påverka utvecklingen mot ökad jämställdhet i arbetslivet.

Förslag om en viss uppsökande verksamhet bland hemarbetande finns i jämställdhetskommitténs betänkande (SOU 1982:18) Förvärvsarbete och föräldraskap. Det är enligt kommittén viktigt att arbetsförmedlingen avdelar resurser för att medverka i särskilda informations- och förmedlingsinsatser för hemarbetande. Betänkandet är under beredning i regeringskansliet.

AMS har i ett remissyttrande över betänkandet bl. a. pekat på att erfarenheterna visar att då större rekryteringsbehov uppstår lokalt anmäler sig också fler arbetssökande på förmedlingen. Då arbetsförmedlingen vid sådana tillfällen annonserar om arbete och arbetsmarknadsutbildning har fler kvinnor som tidigare inte funnits anmälda på förmedlingen svarat. Enligt AMS är denna form av uppsökande verksamhet den enda möjliga i dag. Uppsökande verksamhet sägs kräva dels tid på förmedlingen att ta hand om dem som via uppsökande verksamhet kommer till förmedlingen, dels möjligheter till konkreta erbjudanden om arbete.

Utskottet vill även peka på att invandrarkvinnorna har ägnats särskild uppmärksamhet under en följd av år. För den gruppen har uppsökande verksamhet bedrivits. Det s. k. Kistaförsöket som genomfördes år 1982 står som modell för riktade insatser i hela landet, dock främst i invandrartäta län.

När det gäller frågan om könsdiskriminering i reklamen vill utskottet erinra om det arbete som f. n. bedrivs av den konsumentpolitiska kommittén (Fi 1983:03). I direktiven till utredningen framhålls bl. a. att den nu avvecklade jämställdhetskommittén fick i uppdrag att utreda förutsättningarna för att ingripa mot könsdiskriminerande reklam. Vidare sägs att etiken på marknadsföringsområdet bör ägnas särskilda överväganden. Kommittén skall mot bl. a. denna bakgrund ta ställning till om de etiska kraven kan och bör skärpas och om detta i så fall kräver lagstiftning. Det av jämställdhetskommittén påbörjade men inte slutförda uppdraget skall fullföljas av denna kommitté.

Med hänvisning till redovisningen ovan bör enligt utskottets mening någon ytterligare åtgärd med anledning av motion 918 inte vidtas. Motionen avstyrks därför.

Program för kvinnorna i den tekniska omställningen

Margareta Winberg m. fl. (s) framhåller i motion 1051 att det i den tekniska utveckling som nu sker finns stor anledning att särskilt beakta kvinnornas situation. I motionen anges flera skäl till att kvinnor har sämre förutsättningar att klara den anpassningsprocess som datoriseringen innebär. Det är dock inte tekniken i sig som i första hand hotar kvinnors sysselsättning utan i stället den tudelade arbetsmarknaden. Därmed bör åtgärder hellre vidtas för att minska könssegregeringen än att begränsa datoriseringen. Som särskilda riskyrken framhålls kontorsarbetarnas och industriarbetarnas. För att kvinnorna inte skall få bära en orimligt stor börda i den omställningsprocess som vårt samhälle kommer att utsättas för föreslår motionärerna fastställandet av ett åtgärdsprogram för att underlätta omställningen med den tekniska utvecklingen i samhället med åtgärder både på kort och lång sikt. Ett sådant program föreslås innehålla:

- utbildning i datafrågor (utifrån en helhetssyn) i grundskolan
- speciell information för att fånga flickors intresse för datafrågor
- kvoterad intagning till de mest segregerade yrkesområdena
- speciell satsning på kvinnor till de nya elektronik- och ADB-branscherna
- riktad information till kvinnor i "riskyrken"
- uppdrag till arbetsmarknadens parter att i samarbete med AMS utarbeta program för vidareutbildning/omskolning för personer i s. k. riskyrken
- utbildning av svenska folket i frågor som rör teknikens utveckling och informationssamhället.

Motionärerna anser det också angeläget att föra in frågan om sex timmars arbetsdag, som sägs vara viktig ur både sysselsättningspolitisk och social synpunkt.

Utskottet är medvetet om de problem som motionärerna pekar på. Det föreligger en påtaglig risk för att kvinnorna kommer att drabbas i samband med den omställnings- och anpassningsprocess som den tekniska utvecklingen i kombination med den könssegregerade arbetsmarknaden kan ge upphov till under de kommande åren. Det gäller särskilt lågutbildade kvinnor med rutinbetonade arbetsuppgifter inom såväl industrin som på kontoren.

Detta är frågor som bl. a. varit föremål för dataeffektutredningens intresse. Utredningen har bl. a. haft i uppdrag att studera kvinnornas arbetsmarknadssituation i samband med datoriseringen. I dess slutbetänkande (SOU 1984:20) Datorer och arbetslivets förändringar, som avlämnades i januari 1984, bedöms situationen för kvinnorna till följd av den nya tekniken som så allvarlig att den motiverar kraftfulla insatser från samhällets sida.

Utredningen föreslår mot denna bakgrund att ett konkret åtgärdsprogram formuleras och genomförs. I ett sådant program framhålls bl. a. information och utbildning som viktiga element.

Utskottet vill särskilt peka på de problem som är förknippade med den starkt könsuppdelade arbetsmarknaden i vårt land. Exempelvis domineras vård-, service- och kontorsarbeten av kvinnor. De finns också oftare på lägre nivåer i arbetshierarkin, i arbeten av mer rutinmässigt slag. Denna uppdelning i olika delarbetsmarknader skapar problem för bl. a. kvinnorna. Den arbetsmarknad de har tillgång till är snävare än männens och de har därmed ett sämre konkurrensläge. För att möta dessa svårigheter tillsatte jämställdhetsministern sommaren 1983 en interdepartemental arbetsgrupp, den s. k. Stellagruppen, med uppgift att föreslå åtgärder så att kvinnornas konkurrensläge på arbetsmarknaden förbättras och deras arbetsmöjligheter vidgas. Viktiga områden för gruppen är utbildnings- och yrkesvalet i skolan samt möjligheterna att i arbetslivet underlätta kvinnornas inträde i den mansdominerade sektorn.

Utskottet vill också framhålla betydelsen av den kampanj för "Fler kvinnor till industrin" som startades i september 1983. För ändamålet har 10 milj. kr. avsatts. Syftet har varit att ge erfarenheter för framtida planering av skola och arbetsliv så att kvinnornas ställning på arbetsmarknaden stärks.

Som redovisats tidigare i betänkandet har regeringen meddelat sin avsikt att under innevarande budgetår lämna förslag till åtgärder för att främja jämställdheten på arbetsmarknaden. Utskottet förutsätter att de problem som behandlats ovan därvid kommer att tas upp. I avvaktan härpå bör något initiativ med anledning av motionen inte tas.

Övriga frågor

Jämställdhet för män

Karin Andersson m. fl. (c) påpekar i motion 2045 att det fortsatta jämställdhetsarbetet också måste syfta till att i ökad utsträckning utveckla männens möjligheter till ansvar för vardagsbestyren, engagemang i hela familjelivet och möjlighet till känslomässig tillfredsställelse. Det kommer bl. a. att medföra att männens sociala och ekonomiska sårbarhet i många avseenden minskar. Informationen och opinionsbildningen i jämställdhetsfrågor bör således enligt motionärerna ha som utgångspunkt att ändra hem- och yrkesrollerna för både män och kvinnor. Det måste ske i alla sammanhang, i skolan, och inte minst i det frivilliga studiearbetet.

Utskottet vill liksom förra hösten (AU 1983/84:6) framhålla att det jämställdhetsarbete som nu bedrivs bl. a. syftar till förändringar av det slag som motionen tar upp. Insatser med den inriktningen görs inom snart sagt alla samhällssektorer. Centrala områden är arbetsmarknad och utbildning. På exempelvis skolans område har fler beslut fattats som ställer konkreta krav på aktivt arbete för jämställdhet. Det gäller bl. a. läroplaner och utbildning resp. fortbildning av lärare.

Det kan dock enligt utskottets mening tilläggas att det vid sidan av det pågående jämställdhetsarbetet ändå kan vara nödvändigt att särskilt uppmärksamma mannens villkor. Det visar bl. a. den under våren 1983 redovisade rapporten Om svenska män. En utveckling mot ökad jämställdhet mellan könen kommer att innebära en förändring av mannens roll. I en sådan process krävs att mannen får stöd och uppmuntran, att olika hinder för jämställdhet undanröjs etc. I det sammanhanget har den arbetsgrupp om mannens roll i jämställdhetsarbetet som jämställdhetsministern tillsatte i oktober 1983 en viktig roll. Gruppen har hittills redovisat ett antal rapporter och avser att avsluta sitt arbete med ett idéprogram i början av år 1985.

Med hänvisning till vad som sagts ovan om pågående jämställdhetsarbete och särskilt det med inriktning på mannens roll finner utskottet det inte påkallat med någon ytterligare åtgärd med anledning av motionen, som således avstyrks.

Statistik om kvinnornas arbetsmarknad

Inga-Britt Johansson (s) och Lisbet Calner (s) aktualiserar i motion 1327 frågan om statistik om kvinnornas arbetsmarknad. Motionärerna förutser en minskad sysselsättning för kvinnor och hänvisar bl. a. till att den snabba tekniska utvecklingen med datorisering och robotar kommer att leda till färre arbeten, som i dag besätts av kvinnor. Det sägs därför vara viktigt att arbetsmarknadspolitiska åtgärder m. m. kan sättas in för att motverka att kvinnorna trängs tillbaka på arbetsmarknaden. En viktig del i detta arbete är att arbetsmarknadsmyndigheterna, regeringen och riksdagen får snabb information om vad som sker i fråga om kvinnornas arbetsmarknad. Motionärerna föreslår därför att AMS får i uppdrag att ta fram länsvisa analyser av kvinnornas arbetsmarknad och att det av länsarbetsnämndernas månadsrapporter klart skall gå att utläsa förändringar i kvinnornas sysselsättning inom olika yrken.

Utskottet kan konstatera att AMS fortlöpande följer utvecklingen för olika grupper på arbetsmarknaden. Resultatet av arbetet redovisas i olika former, bl. a. i meddelandet Arbetsmarknadsutsikterna tre gånger om året. Ett viktigt underlag i sammanhanget utgörs av länsarbetsnämndernas löpande redogörelser över arbetsmarknadsutvecklingen i länen. AMS pekar inför varje redovisningstillfälle på särskilda områden på arbetsmarknaden som närmare skall belysas. Därvid har bl. a. kvinnornas arbetsmarknad kommit i fråga. Länsarbetsnämnderna gör också månadsvisa sammanställningar utifrån verkets egen statistik över bl. a. arbetssökande, lediga platser och arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Däremot saknar nämnderna möjligheter att ta fram statistik över sysselsättningsförändringar. Den enda sysselsättningsstatistik som finns att tillgå på länsnivå är statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar (AKU). En meningsfull analys av AKU-statistik på regional nivå kan emellertid endast göras på årsdata.

Som framgår av redovisningen ovan saknas en månadsvis sysselsättningsstatistik på regional nivå. Utskottet vill emellertid framhålla att de utvecklingstendenser som tas upp i motionen är av mer långsiktig natur. En redovisning av dessa problem kan som sagts ske inom ramen för länsarbetsnämndernas redogörelse av arbetsmarknadsutsikterna exempelvis vid något tillfälle per år. Det bör som hittills kunna avgöras av AMS. Utskottet vill understryka att en vidgad analys av kvinnornas arbetsmarknad är angelägen. Någon särskild åtgärd med anledning av motionen är inte behövlig. Den avstyrks därför.

Pappors ledighet för vård av barn

Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) framhåller i motion 1101 att fler män måste stimuleras att använda sin rätt till föräldraledighet. En kampanj i detta syfte föreslås.

Föräldrars rätt till ledighet för vård av barn regleras i föräldraförsäkringen och lagen om rätt till ledighet för vård av barn.

Föräldraförsäkringen omfattar tre former av föräldrapenning, nämligen föräldrapenning i samband med barns födelse, särskild föräldrapenning och föräldrapenning för tillfällig vård av barn.

Föräldrapenning i samband med barns födelse utges under 180 dagar sammanlagt för föräldrarna. Ersättningsbeloppet motsvarar i regel förälders sjukpenning, dock lägst garantinivån som f. n. är 37 kr. om dagen. Fr. o. m. den 1 januari 1985 höjs garantinivån till 48 kr. per dag.

Särskild föräldrapenning utges för varje barn som är fött år 1980 eller senare under högst 180 dagar sammanlagt för föräldrarna och kan disponeras till dess barnet fyllt åtta år eller till den senare tidpunkt då barnet har avslutat det första skolåret. Under 90 av dessa dagar utges föräldrapenningen i princip med belopp som motsvarar förälderns sjukpenning, dock lägst garantinivån. För övriga 90 dagar är ersättningen lika stor som garantinivån.

Föräldrapenning för tillfällig vård av barn utges till förälder som behöver avstå från förvärvsarbete i samband med sjukdom. Föräldrarna har rätt till föräldrapenning för tillfällig vård av barn under högst 60 dagar per år och barn under tolv års ålder.

Föräldraförsäkringens konstruktion syftar bl. a. till jämställdhet mellan män och kvinnor. Föräldrarna har således möjlighet att själva välja vem av dem som skall stanna hemma och vårda barnet. Fädernas ansvar i sammanhanget har i ökad grad understrukits.

Lagen om rätt till ledighet för vård av barn (föräldraledighetslagen) ger arbetstagare som är förälder rätt till ledighet från anställningen för vård av barn m. m. Arbetstagaren har rätt att vara helt ledig från anställning för vård av barn som inte fyllt ett och ett halvt år samt att förkorta arbetstiden till tre fjärdedelar av normal arbetstid till dess barnet är åtta år eller till den senare tidpunkt då barnet har avslutat det första skolåret. Härutöver har arbetstagaren rätt till ledighet för tid då föräldrapenning utgår.

Lagen innefattar inte rätt till ersättning för inkomstbortfall.

Av riks försäkringsverkets statistik över uttag av föräldrapenning under barnets första levnadsår för barn födda 1980 framgår att mer än var femte fader (drygt 22 %) tagit ut föräldrapenning under i genomsnitt 47 dagar. Förlängs uppföljningsperioden till att omfatta barnets första 18 månader har mer än var fjärde fader (ca 27 %) varit föräldraledig. Där utgjorde genomsnittet 49 dagar. Andelsberäkningarna avser gifta föräldrar där båda föräldrarna förvärvsarbetar.

Regeringen har nyligen i proposition 1984/85:78 föreslagit bl. a. ändrade och utvidgade ersättningsregler inom föräldraförsäkringen. Där framhålls bl. a. det angelägna i att det sker en fortsatt utjämning när det gäller föräldrarnas vårdansvar för barnen. Inriktningen bör vara att föräldraförsäkringens ersättningsdagar – efter den första tiden efter barnets födelse – i princip skall tas ut lika av båda föräldrarna. Mot bl. a. den bakgrunden föreslås i propositionen vissa ändringar i regelsystemet som innebär att kvarstående hinder för papporna att använda försäkringen rensas bort.

I propositionen erinras även om vikten av att det fortsättningsvis bedrivs en aktiv informationsverksamhet som framhåller betydelsen och innebörden av att dela föräldraledigheten. Informationen bör riktas till såväl mödrar som fäder, arbetsgivare m. fl. När det gäller information till föräldrarna pekas på föräldrautbildningen som en viktig kanal dels genom att båda föräldrarna avses delta i utbildningen, dels genom att den ofta genomgås samtidigt som föräldrarna planerar den följande ledigheten. Det sägs också vara viktigt att frågor kring delad föräldraledighet tas upp i enskilda samtal mellan föräldrar och personal inom mödra- och barnhälsovården. En mera allmän information om vikten av delat föräldraansvar bör vidare enligt propositionen kunna ske bl. a. genom artiklar i tidningar och tidskrifter, riktad information till vissa större arbetsplatser samt i skolutbildningen.

Med hänvisning till propositionens förslag om olika informationsinsatser för delad föräldraledighet, som ännu inte behandlats av riksdagen är det enligt utskottets mening inte erforderligt med något uttalande från utskottets sida. Motionen avstyrks således i denna del.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *betänkandet Förvärvsarbete och föräldraskap*
att riksdagen lägger till handlingarna vad som i proposition 1983/84:100 bilaga 12 anförs om betänkandet Förvärvsarbete och föräldraskap,
2. beträffande *rätten att få uppgift om en anställd medsökandes meriter*
att riksdagen
dels med bifall till regeringens förslag,

dels med anledning av motion 1983/84:1101 yrkande 3 i motsvarande del,

dels med avslag på motionerna 1984/85:212 och 1984/85:214

antar 5 a § i det genom proposition 1984/85:60 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1979:1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet.

3. beträffande *preskriptionstider, rätt till kostnadsersättning och tidpunkten för lagens ikraftträdande m. m.*

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med anledning av motion 1983/84: 1101 yrkande 3 i motsvarande del antar det genom proposition 1984/85:60 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1979:1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet i återstående delar med den ändringen att lagen skall träda i kraft den 1 mars 1985.

4. beträffande *rätt till anställningen*

att riksdagen avslår motionerna 1983/84:700, 1983/84:1101 yrkande 3 i motsvarande del, 1984/85:211 yrkande 1 och 1984/85:213 yrkande 1 a.

5. beträffande *arbetsdomstolens sammansättning i jämställdhetsmål*

att riksdagen avslår motionerna 1983/84:1101 yrkande 3 i motsvarande del och 1984/85:213 yrkande 2,

6. beträffande *kunskaper hos domstolarna i jämställdhetsfrågor*

att riksdagen avslår motion 1984/85:211 yrkande 3,

7. beträffande *skydd mot trakasserier*

att riksdagen avslår motionerna 1983/84:1101 yrkande 3 i motsvarande del, 1984/85:211 yrkande 2 och 1984/85:213 yrkande 1 b,

8. beträffande *jämställdhet som mål i den ekonomiska politiken*

att riksdagen avslår motion 1983/84:1101 yrkande 5,

9. beträffande *jämställdhetsarbetets organisation*

att riksdagen avslår motion 1983/84:2382,

10. beträffande *opinionsbildning på jämställdhetsområdet*

att riksdagen avslår motionerna 1983/84:1101 yrkande 1 och 1983/84:2045 yrkande 3,

11. beträffande *en lokal informationskampanj för ökad jämställdhet*

att riksdagen avslår motion 1983/84:1101 yrkande 2,

12. beträffande *de politiska kvinnoförbundens medverkan i remissarbetet*

att riksdagen avslår motion 1983/84:1924,

13. beträffande *fler kvinnliga chefer m. m.*

att riksdagen avslår motion 1983/84:1101 yrkandena 6 a och 6 b,

14. beträffande *kvinnor i statliga styrelser och kommittéer*

att riksdagen avslår motion 1983/84:2045 yrkande 2,

15. beträffande *kvinnliga företagare*

att riksdagen avslår motion 1983/84:1101 yrkande 4,

16. beträffande *ett program för att förbättra kvinnans ställning i samhället*
att riksdagen avslår motion 1983/84:918,
17. beträffande *ett program för kvinnorna i den tekniska utvecklingen*
att riksdagen avslår motion 1983/84:1051,
18. beträffande *jämställdhet för män*
att riksdagen avslår motion 1983/84:2045 yrkande 4,
19. beträffande *statistik om kvinnornas arbetsmarknad*
att riksdagen avslår motion 1983/84:1327,
20. beträffande *pappors ledighet för vård av barn*
att riksdagen avslår motion 1983/84:1101 yrkande 6 c.

Stockholm den 6 december 1984

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

FRIDA BERGLUND

Närvarande: Frida Berglund (s), Alf Wennerfors (m), Erik Johansson (s), Karin Andersson (c), Lars Ulander (s), Anders Högmark (m), Marianne Ståhlberg (s), Karin Flodström (s), Lahja Exner (s), Gustav Persson (s), Elver Jonsson (fp), Ingrid Hemmingsson (m), Håkan Stjernlöf (m), Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) och Alexander Chrisopoulos (vpk).

1. Rätten att få uppgift om en anställd medsökandes meriter (mom. 2)

Alf Wennerfors, Anders Högmark, Ingrid Hemmingsson och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar "Utskottet vill" och slutar "214 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill i detta sammanhang inledningsvis anlägga ett något bredare perspektiv på frågan om jämställdhet mellan könen. Män och kvinnor skall enligt utskottets mening ha samma möjligheter och behandlas lika inom alla samhällets områden när det gäller arbetsmarknad, politiskt inflytande, utbildning, hemarbete m. m. Skyldigheter och rättigheter skall vara lika oavsett kön. Bakom dessa mål torde alla kunna samlas, oberoende av partitillhörighet.

Viss oenighet finns dock om medlens utformning. Utskottet ställer sig här bakom den grundläggande syn som redovisats av moderata samlingspartiet, nämligen att det är individen som bäst kan avgöra vad som passar henne eller honom. Jämställdhet innebär därför också samma möjligheter till valfrihet

för man och kvinna. Jämställdhetskravet får inte drivas så ensidigt att det i realiteten upplevs som om de styrande bestämmer innehållet.

Det ligger nära till hands att olika opinionsbildare i sin iver att snabbt åstadkomma jämställdhet mellan könen försöker överträffa varandra med att föreslå regler och bestämmelser som i och för sig har ett vällovligt syfte. Många gånger får de emellertid en motsatt effekt i form av exempelvis icke önskvärd byråkrati som i sin tur bemöts med irritation i stället för med en positiv inställning. Det är i stället enligt utskottets mening de traditionella attityderna som måste förändras. Detta kan ej dirigeras fram genom lagstiftning.

Det är inte enbart mannens och kvinnans attityder till varandra som måste påverkas utan det är i hög grad synen på sig själv och det egna könet som bidrar till de förändringar som är nödvändiga för att män och kvinnor skall kunna agera som jämlikar. Det krävs en medvetenhet och en vilja till förändringar på alla nivåer. Under uppväxtåren är människor mest påverkbara. Då grundläggs värderingar som följer med hela livet. Därför är det i hemmet och skolan som grunden skall läggas genom information, diskussioner och praktisk tillämpning av jämställdhetsprincipen. Detta skall sedan prägla den vuxnes olika roller i livet.

Utskottet går därmed över till att behandla den del av propositionen som rör rätten att få uppgift om en anställd medsökandes meriter. Förslaget rör i praktiken endast den privata arbetsmarknaden. Inom den offentliga sektorn tillgodoser offentlighetsprincipen de krav som kan ställas på insyn i anställningsprocessen. En sådan ordning skulle dock enligt utskottets mening inte alls passa för privata företag. Här skiljer sig tillsättningsförfarandet på ett markant sätt från vad som gäller vid tillsättandet av offentliga tjänster. Meritprövningen är exempelvis mycket friare. Anställningsbeslut fattas mer på grundval av personliga kvalifikationer än på formella meriter. En utveckling mot ett mer formaliserat förfarande är inte önskvärd och skulle som utskottet ser det inte främja kvinnans ställning på arbetsmarknaden.

Utskottet vill också peka på att en ökad offentlighet skulle kunna försvåra rekryteringsmöjligheterna och rörligheten på arbetsmarknaden. Risken för ökad formalisering och därmed längre tidsutdräkt och sämre flexibilitet får heller inte underskattas. Det bör enligt utskottets mening vara tillräckligt att de fackliga organisationerna bevakar sina medlemmars intressen och företräder dem gentemot arbetsgivaren inom ramen för det vanliga samrådsförfarandet på arbetsmarknaden. Genom reglerna i medbestämmandelagen har den fackliga organisationen möjlighet att få insyn även i de enskilda anställningsärendena. Utskottet vill även poängtera att ökad jämställdhet inte kan nås genom bestämmelser som reglerar hur tjänster skall tillsättas eller vilken insyn medsökande skall ha vid tjänstetillsättningar. Arbetsgivaren måste alltid i sista hand ha rätten att bestämma vem som är mest lämpad för en arbetsuppgift.

Med hänvisning till vad som anförts ovan tillstyrker utskottet motion 214 i

den del som föreslår att regeringens förslag skall avslås. Därmed avstyrks även motion 1101 i motsvarande del medan motion 212 i huvudsak tillgodoses.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *rätten att få uppgift om en anställd medsökandes meriter* att riksdagen med bifall till motion 1984/85:214 och med anledning av motion 1984/85:212

dels såvitt avser 5 a § avslår det genom proposition 1984/85:60 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1979:1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet,

dels avslår motion 1983/84:1101 yrkande 3 i motsvarande del.

2. Rätten att få uppgift om en anställd medsökandes meriter (inom. 2)

Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar "Utskottet vill" och slutar "214 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet stöder till fullo det arbete som bedrivs för att öka jämställdheten mellan kvinnor och män i arbetslivet. Det är angeläget att på alla sätt främja kvinnors och mäns lika rätt i fråga om arbete, arbetsvillkor och utvecklingsmöjligheter. Här har diskrimineringsförbudet i jämställdhetslagen en viktig funktion att fylla. En arbetstagare eller en arbetssökande får inte missgynnas på grund av sitt kön. Regeringens förslag har det vällovliga syftet att kontrollera att diskrimineringsförbudet efterlevs och att onödiga tvister och motsättningar förebyggs. Utskottet har i och för sig förstäclse härför men vill i likhet med Ivar Franzén m. fl. (c) i motion 212 framhålla betydelsen av att olika åtgärder på jämställdhetens område för att tas på allvar ges ett praktiskt och i verkligheten förankrat innehåll. Regeringens förslag brister i detta avseende. Det leder till ökad byråkrati och en försvårad anställningsprocess. Detta drabbar de mindre företagen särskilt hårt. Åtgärder av det slag som föreslås i propositionen bör således begränsas till de företag som har särskilda resurser att klara de nya uppgifterna. Utskottet föreslår därför i likhet med motion 212 att propositionen avslås på denna punkt och att regeringen får i uppdrag att utarbeta ett nytt förslag som bättre tillgodoser anställningssituationen hos småföretag och enskilda. Därmed avstyrks även motion 1101 i denna del. Utskottets ställningstagande, som till viss del tillgodoser även motion 214, bör regeringen underrättas om.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *rätten att få uppgift om en anställd medsökandes meriter* att riksdagen med bifall till motion 1984/85:212 och med anledning av motion 1984/85:214

dels såvitt avser 5 a § avslår det genom proposition 1984/85:60 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1979:1118) om

jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet,
dels avslår motion 1983/84:1101 yrkande 3 i motsvarande del,
dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört
om framläggande av ett nytt lagförslag.

3. Rätt till anställningen (mom. 4)

Elver Jonsson (fp) och Alexander Chrisopoulos (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar "Frågan om" och
slutar "motsvarande delar" bort ha följande lydelse:

Utskottet har förståelse för uppfattningen att den som utsätts för
könsdiskriminering genom att förbigås vid en anställning skall kunna
tilldömas arbetet med stöd av jämställdhetslagen. Inom den statliga sektorn
och i många fall även på det kommunala området kan den som förbigås
besvåra sig och den vägen få tjänsten. Besvåren grundas då inte på
jämställdhetslagens förbud mot könsdiskriminering. Att domstolen enligt
nuvarande ordning endast kan utdöma tämligen blygsamma skadestånd vid
en könsdiskriminerande kränkning uppfattas av många som otillräckligt. Det
intrycket förstärks också av att de hittillsvarande domarna i arbetsdomstolen
inte tycks ha fått den avskräckande effekt som varit avsedd. En strängare
sanktion i form av rätt till anställningen skulle kunna vara ett sätt att ge
jämställdhetslagens diskrimineringsförbud ökad tyngd.

Utskottet vill samtidigt inte förneka att en lagändring av detta slag kan föra
med sig vissa problem. Det är därför angeläget att frågan först utreds innan
några åtgärder vidtas. Intressanta erfarenheter bör bl. a. kunna fås från de
länder som redan nu har en lagstiftning som ger den diskriminerade en rätt till
anställningen. Utskottets ställningstagande till förmån för en utredning av
frågan sammanfaller med de krav som ställs i motionerna 700 (s) från den
allmänna motionstiden samt 211 (vpk) och 213 (fp). Även motion 1101 (fp)
har i huvudsak tillgodosetts. Vad utskottet anfört bör regeringen underrättas
om.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande rätt till anställningen

att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84:700, 1984/85:211
yrkande 1 och 1984/85:213 yrkande 1 samt med anledning av
motion 1983/84:1101 yrkande 3 i motsvarande del som sin mening
ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Kunskaper hos domstolarna i jämställdhetsfrågor (mom. 6)

Alexander Chrisopoulos (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar "Utskottet vill" och på s. 15 slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet har samma uppfattning som vpk i motion 211 när det gäller betydelsen av goda kunskaper hos domstolarna i jämställdhetsfrågor. Kompetens och insikt på området är nödvändiga förutsättningar för att domare rätt skall kunna bedöma frågor som har med könsdiskriminering och jämställdhet mellan kvinnor och män att göra. Regeringen bör därför undersöka vilka möjligheter som finns att öka kunskapsnivån hos domstolarna och därefter ta erforderliga initiativ i frågan. Åtgärderna bör avse hela domstolsväsendet.

Vad utskottet anfört ovan bör, med bifall till motion 211 i denna del, ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. *beträffande kunskaper hos domstolarna i jämställdhetsfrågor*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:211 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Skydd mot trakasserier (mom. 7)

Elver Jonsson (fp) och Alexander Chrisopoulos (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 15 som börjar "Utskottet är" och slutar "avstyrks motionerna" bort ha följande lydelse:

Utskottet är medvetet om att det förekommer trakasserier på arbetsplatser mot anställda som överväger eller har gjort en anmälan om diskriminering. Rädslan för trakasserier är sannolikt också en starkt återhållande faktor hos anställda som överväger att göra en sådan anmälan. Dessa förhållanden är oacceptabla enligt utskottets mening. Det föreligger uppenbarligen ett behov av att förbättra skyddet för den som använder sig av jämställdhetslagens regler om förbud mot könsdiskriminering. En möjlighet är att i lagen införa en särskild regel om skydd mot sådana trakasserier. Det är dock viktigt som framhålls i motionerna att det knappast är möjligt att uttala en uppfattning vare sig om behovet av en sådan lagändring eller om den rätta lösningen utan att frågan ytterligare studeras. Enligt utskottets mening bör därför en sådan utredning göras.

Utskottets ställningstagande innebär att motionerna 211, 213 och 1101 tillstyrks i dessa delar. Vad utskottet anfört bör regeringen underättas om.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. *beträffande skydd mot trakasserier*
att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84:1101 yrkande 3 i

motsvarande del, 1984/85:211 yrkande 2 och 1984/85:213 yrkande 1 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. Jämställdhet som mål i den ekonomiska politiken (mom. 8 – motiveringen)

Alf Wennerfors, Anders Högmark, Ingrid Hemmingsson och Håkan Stjernlöf (alla m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 16 som börjar "Utskottet har" och slutar "är fallet" bort utgå.

7. Opinionsbildning på jämställdhetsområdet (mom. 10)

Karin Andersson (c), Elver Jonsson (fp) och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar "Utskottet delar" och på s. 19 slutar "motsvarande delar" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning som kommer till uttryck i motionerna 1101 (fp) och 2045 (c) om opinionsbildningens stora betydelse på jämställdhetsområdet. Arbetet på att ändra attityder och bearbeta fördomar måste därför ständigt gå parallellt med annat jämställdhetsarbete. Vid sidan av statsmakterna har folkrörelser, politiska och fackliga organisationer samt studieorganisationer viktiga roller i detta sammanhang.

Den tidigare jämställdhetskommittén hade opinionsbildning som en av sina huvuduppgifter. Den omorganisation av jämställdhetsarbetet som genomfördes efter regeringsskiftet år 1982 innebar att kommittén avvecklades. Det opinionsbildande arbetet har härigenom förlorat den framträdande roll det hade tidigare. Den nya organisationen har uppenbarligen inte kunnat ersätta den verksamhet som bedrevs av jämställdhetskommittén och dess sekretariat och det utåtriktade arbete som kommittén bedrev måste sålunda återupptas i någon form. I motion 2045 föreslås att jämställdhetsombudsmannens informationsuppgifter utvidgas att omfatta ansvaret för opinions- och informationsarbetet på hela jämställdhetsområdet. Detta är en lösning som bör prövas i första hand. Till detta skulle även kunna knytas uppgiften att svara för behövlig dokumentation om jämställdhetsfrågorna.

Vad utskottet anfört om behovet av ökade insatser för att främja opinionsbildningen på jämställdhetsområdet bör delges regeringen.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *opinionsbildning på jämställdhetsområdet*

att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84:1101 yrkande 1 och 1983/84:2045 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

8. Fler kvinnliga chefer m. m. (mom. 13)

Elver Jonsson (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 20 börjar "I motion" och på s. 21 slutar "inte påkallad" bort ha följande lydelse:

Frågan om en ökad chefsrekrytering bland kvinnor har varit aktualiserad i tidigare sammanhang, och man har då hänvisat till att detta är något som arbetsgivarna har att iakttä i sitt målinriktade arbete för att främja jämställdhet i arbetslivet enligt jämställdhetslagen. Jämställdhetsombudsmannen är självfallet oförhindrad att ta upp överläggningar med företagen i detta syfte.

Utvecklingen i Sverige går emellertid långsamt, och man behöver därför pröva flera vägar för att få en från jämställdhetssynpunkt angelägen ökning av chefsrekryteringen bland kvinnor. Detta gäller inte minst på den enskilda sektorn. På denna är de stora företagen mönsterbildande i många avseenden.

Att få med sådana företag i denna del av jämställdhetsarbetet skulle alltså få stor betydelse för kvinnornas möjligheter att nå chefsposter på olika nivåer. Det synes naturligt att regeringen vid de återkommande kontakterna med de företag det här gäller tar upp den nu behandlade jämställdhetsfrågan och därmed medverkar till att driva på utvecklingen.

dels att utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

13. *beträffande fler kvinnliga chefer m. m.*

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:1101 yrkande 6 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

9. Kvinnliga företagare (mom. 15)

Karin Andersson (c), Elver Jonsson (fp) och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) anser

dels att den del i utskottets yttrande som på s. 22 börjar "Utskottet delar" och på s. 23 slutar "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

Det finns enligt utskottets övertygelse mycket outnyttjad kreativitet, kunskap och ansvarsvilja bland kvinnor som skulle kunna utnyttjas inom nyföretagandet. Samtidigt är det väl omvittnat att kvinnor ofta kan ha särskilda svårigheter när det gäller att starta eget företag. Behovet av stöd i ett inledningsskede är stort. Här har enligt utskottets mening de regionala utvecklingsfonderna en viktig roll att spela genom att erbjuda information, rådgivning, kurser m. m. Exempel finns också på fonder som med stort engagemang står till tjänst med aktiviteter av detta slag. Samtidigt kan konstateras att många utvecklingsfonder är mindre intresserade av särskilda insatser för denna grupp. Åtgärder bör vidtas för att ändra detta förhållande. Ett sätt är som föreslås i motion 1101 att en tjänsteman vid varje fond skall ha

som särskild uppgift att stimulera kvinnor att starta eller leda företag. Detta uppslag bör provas enligt utskottets mening. Man bör emellertid inte bara stanna vid detta. Ett faktum är att det finns anmärkningsvärt få kvinnor i de regionala utvecklingsfondernas styrelser. Detta torde inte bero på vare sig bristande intresse från kvinnornas sida eller dålig kunskap i näringslivsfrågor. Snarare kan det vara ett av många exempel på hur traditioner och attityder styr nomineringarna. Staten bör därför verka för att den kvinnliga representationen i fondstyrelserna ökas.

Vad utskottet anfört ovan bör med tillstyrkan till motion 1101 i denna del ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *kvinnliga företagare*

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:1101 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

10. Program för att förbättra kvinnans ställning i samhället (mom. 16)

Alexander Chrisopoulos (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 23 börjar "När det" och på s. 25 slutar "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Utskottet ställer sig bakom det förslag till program för att förbättra kvinnans ställning i samhället som föreslås av vpk i motion 918. Regeringen bör så snart som möjligt lämna förslag till åtgärder för att förverkliga detta program. Initiativ bör bl. a. tas för en bred uppsökande verksamhet bland hemarbetande kvinnor. Utskottet vill också särskilt stryka under betydelsen av lagändringar så att sociala förmåner utgår oavsett arbetstidens längd. Det är också nödvändigt att de traditionella kvinnoyrkena uppvärderas lönesmässigt.

På en punkt är motionens programförslag redan tillgodosett. Det gäller frågan om könsdiskriminering i reklamen. Här vill utskottet erinra om det arbete som f. n. bedrivs av den konsumentpolitiska kommittén (Fi 1983:03). I direktiven till utredningen framhålls bl. a. att den nu avvecklade jämställdhetskommittén fick i uppdrag att utreda förutsättningarna för att ingripa mot könsdiskriminerande reklam. Vidare sägs att etiken på marknadsföringsområdet bör ägnas särskilda överväganden. Kommittén skall mot bl. a. denna bakgrund ta ställning till om de etiska kraven kan och bör skärpas och om detta i så fall kräver lagstiftning. Det av jämställdhetskommittén påbörjade men inte slutförda uppdraget skall fullföljas av denna kommitté. Med hänvisning härtill är f. n. någon ytterligare åtgärd på denna punkt inte erforderlig.

Utskottets ställningstagande innebär att motion 918 bör tillstyrkas med ovan angivna undantag. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 16 bort ha följande lydelse:

16. beträffande *program för att förbättra kvinnans ställning i samhället* att riksdagen med bifall till motion 1983/84:918 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

Särskilt yttrande

1. Jämställdhet som mål i den ekonomiska politiken (mom. 8)

Elver Jonsson (fp) anför:

Folkpartiet har i motion 1101 tagit upp den ekonomiska politikens stora betydelse för en förbättrad jämställdhet mellan kvinnor och män. Det är detta politikområde som på många sätt ger förutsättningarna för det jämställda samhället. Här beslutas bl. a. om fördelningen av de samlade resurserna och de stabiliseringspolitiska frågorna vilka direkt eller indirekt ofta påverkar jämställdhetsarbetet. Jag vill mot den bakgrunden på detta sätt stryka under nödvändigheten av att särskild uppmärksamhet ägnas effekterna på jämställdheten när förslag läggs och åtgärder vidtas inom det ekonomiska området. Som exempel på frågor som är viktiga kan nämnas fördelningen av inkomster och arbetstillfällen, marginalskatter och hur samhället skall kunna ta till vara kvinnornas resurser inom olika områden.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1979: 1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet**

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1979: 1118)¹ om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet

dels att 14, 19 och 20 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 5 a §, samt närmast före den nya paragrafen en ny rubrik av nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse**Uppgift om meriter*

5 a §

En arbetssökande, som inte har fått en anställning, eller en arbetstagare, som inte har fått en befordran eller en utbildning för befordran, har rätt att på begäran få en skriftlig uppgift av arbetsgivaren om arten och omfattningen av utbildning, yrkeserfarenhet och andra jämförbara meriter beträffande den av motsatt kön som fick arbetet eller utbildningsplatsen.

14 §²

Förs talan med anledning av uppsägning eller avskedande, skall 34 och 35 §§, 37 §, 38 § andra stycket andra meningen, 39–42 §§ samt 43 § första stycket andra meningen och andra stycket lagen (1982: 80) om anställningsskydd gälla i tillämpliga delar. I fråga om annan talan tillämpas 64–66 och 68 §§ lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet på motsvarande sätt. En sådan skadeståndstalan som avses i 8 § andra stycket får dock ej väckas senare än *sex månader* efter missgynnandet eller, när en organisation har försuttit denna tid och talan väcks av den som är eller har varit medlem i organisatio-

Förs talan med anledning av uppsägning eller avskedande, skall 34 och 35 §§, 37 §, 38 § andra stycket andra meningen, 39–42 §§ samt 43 § första stycket andra meningen och andra stycket lagen (1982: 80) om anställningsskydd gälla i tillämpliga delar. I fråga om annan talan tillämpas 64–66 och 68 §§ lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet på motsvarande sätt. *med den skillnaden att den tidsfrist som anges i 66 § första stycket första meningen skall utgöra två månader.* En sådan skadeståndstalan som avses i 8 § andra stycket får dock ej väckas senare än *åtta månader* efter missgynnan-

¹ Lagen omtryckt 1980: 412.

² Senaste lydelse 1982: 92.

Nuvarande lydelse

nen, senare än *en månad* efter det att *sexmånaderstiden* löpt ut. Talan som förs av jämställdhetsombudsmannen behandlas som om talan hade förts av arbetstagaren eller av den arbetssökande på egna vägnar.

Föreslagen lydelse

det eller, när en organisation har försuttit denna tid och talan väcks av den som är eller har varit medlem i organisationen, senare än *två månader* efter det att *åttamånaderstiden* löpt ut. Talan som förs av jämställdhetsombudsmannen behandlas som om talan hade förts av arbetstagaren eller av den arbetssökande på egna vägnar.

19 §

Den som på kallelse har inställt sig för att höras under utredning av ett ärende får av jämställdhetsombudsmannen tillerkännas skälig ersättning av allmänna medel för kostnader för resa och uppehålle.

Har efter beslut av jämställdhetsnämnden någon annan än arbetsgivaren eller jämställdhetsombudsmannen verkställt utredning i ett ärende eller på kallelse inställt sig för att höras inför nämnden, får nämnden besluta om ersättning av allmänna medel. En arbetsgivare som har inställt sig till förhandling får tillerkännas ersättning av allmänna medel för kostnader för resa och uppehålle, om nämnden finner att sådan ersättning skäligen bör utgå.

Närmare bestämmelser om ersättning och förskott meddelas av regeringen.

20 §

Jämställdhetsombudsmannens beslut om vitesföreläggande enligt 15 § andra stycket får överklagas genom besvär hos jämställdhetsnämnden. I sådana besvärssärenden gäller 16–19 §§ i tillämpliga delar.

Jämställdhetsnämndens beslut enligt denna lag får inte överklagas.

Jämställdhetsombudsmannens beslut enligt 19 § första stycket och jämställdhetsnämndens beslut enligt denna lag får inte överklagas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

2. 5 a § gäller endast om arbetet eller utbildningen har påbörjats efter ikraftträdandet.

3. De nya bestämmelserna i 14 § tillämpas endast om den omständighet, vartill yrkandet hänför sig, har inträffat efter ikraftträdandet. I annat fall tillämpas 14 § i dess äldre lydelse.

